

**Інститут археології НАН України
Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії, етнології та правознавства
імені О. М. Лазаревського
Науково-дослідний центр археології та
стародавньої і ранньомодерної історії
Північного Лівобережжя
імені Д. Я. Самоквасова**

СЕРЕДНЬОВІЧНІ СТАРОЖИТНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

**Матеріали
XIV Міжнародної студентської наукової
археологічної конференції
(Чернігів, 17 – 19 квітня 2015 р.)**

**Чернігів
2015**

УДК 902.2
С 32
ББК Т 4 (2) 4

Редакційна колегія:

Дятлов В. О. (відповідальний редактор)

Івакін Г. Ю.
Коваленко В. П.
Коваленко О. Б.
Моця О. П.
Ричка В. М.
Скороход В. М.
Толочко О. П.
Черненко О.Є.
Чугаєва І. К. (відповідальний секретар)

Оргкомітет конференції:

Скороход В. М. (заступник голови)
Веремейчик О.М.
Коваленко В. П.
Коваленко О. Б. (голова)
Луценко Р.М.
Черненко О. Є.
Чугаєва І. К. (відповідальний секретар)

С 32 Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи: Матеріали XIV Міжнародної студентської наукової археологічної конференції (Чернігів, 17 – 19 квітня 2015 р.) / Інститут археології НАН України, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, Навчально-науковий інститут історії, етнології та правознавства імені О.М. Лазаревського, Науково-дослідний центр археології та стародавньої і ранньомодерної історії Північного Лівобережжя імені Д. Я. Самоквасова. – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2015. – 124 с.

ББК Т 4 (2) 4
УДК 902.2

Рекомендовано до друку вченою радою Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (протокол № від 25 березня 2015)

© Інститут археології НАН України, 2015
© Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2015
© Автори, 2015

ПЕРЕДМОВА

Шановні друзі!

Як Ви вже знаєте, історія людства – це нескінченний літопис карколомних злетів і падінь, захоплюючих досягнень та відкриттів і жорстких та кривавих трагедій. В ній вдосталь яскравих прикладів вірності і зрад, чесності і інтриг, самозречень заради ближнього і нічим не виправданої, нелюдської жорстокості, що, мов у дитячому калейдоскопі, змінюють одне одного. Кожен новий поворот колеса фортуни спричиняв до істотних, якщо не докорінних, змін на її політичній мізансцені. Десятки й сотні тисяч міст, містечок і селищ з'являлися на ній і зникали – хто безслідно, за якусь історичну мить, хто в тривалих боріннях, лункий відгомін яких віками бринів потім у пам'яті нащадків, одних повсякчас надихаючи на нові подвиги, а в інших вселяючи страх і зневіру. Нерідко ворогам здавалося, що й саму пам'ять про знищені народи, міста і держави назавжди вдалося стерти зі шпальт історії, поховати в бездонних надрах землі. Так сама земля стала своєрідною "Книгою пам'яті" тисячоліть, будучи приреченою назавжди залишатися мовчазним вартовим загиблих Цивілізацій.

Мабуть, земля так і залишилась би назавжди німим свідком тих подій, якби не люди романтичної професії – археології, що, немов фантастична Машина Часу, дозволяє нам переноситись через сотні і мільйони років углиб історії Людства, повертаючи з небуття, здавалось би, назавжди втрачені її сторінки.

Незважаючи на економічні негаразди, загострення світової економічної кризи та – особливо – військово-політичної ситуації в Україні, висловлюємо надію, що й 2015 р. археологічні дослідження на Чернігівщині, в Україні в цілому й на території країн-сусідів будуть продовжені і запрошуємо всіх небайдужих взяти участь в роботах наших археологічних експедицій та Міжнародних літніх польових Шкіл молодих археологів, що, щиросердно сподіваємось, працюватимуть у липні – серпні 2015 р. Сподіваємось також, що наш досвід проведення таких Міжнародних польових Шкіл підхоплять колеги з інших навчальних закладів України, Білорусії й Росії, що науково-експедиційне братство археологів усього цивілізованого світу залишиться непорушним, що нам ніколи не доведеться "вітатися" з нашими колегами крізь проріз прицілу!

Зимово-весняним продовженням роботи Міжнародних літніх польових Шкіл молодих археологів є Міжнародні студентські наукові археологічні конференції "Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи" (до 2006 р. – "Середньовічні старожитності Русі-України"), котрі з квітня 2002 р. проводяться щорічно в Чернігівському національному педагогічному університеті імені Т. Г. Шевченка під патронатом Інституту археології НАН України. Приємно відзначити, що значний відсоток учасників конференції складають учасники наших літніх Шкіл молодих археологів. Це означає, що туди справді їдуть, насамперед, молоді науковці, а не лише шукачі романтики та "гострих відчуттів". До того ж, тематика робіт конференції, зазвичай, набагато ширша за суто археологічну. Серед доповідей, що проголошуються на трьох її секціях (відповідно, Раннє, Розвинене та Пізнє Середньовіччя Центрально-Східної Європи, від пізньоримського періоду та історії Візантії до країн Європи часів Північної війни), можна зустріти теми, присвячені проблемам історії та історіографії, генеалогії та краєзнавству, етнографії та етнології, нумізматиці, сфрагістиці, геральдиці, мовознавству, літературі та фольклору, охороні культурної спадщини, новітнім технологіям в історичній науці, гендерній

проблематиці тощо. Широкий мовний діапазон (доповіді приймаються на всіх європейських мовах, хоча перевага, зі зрозумілих причин, надається українській, російській, білоруській та англійській) також сприяє розширенню кола учасників конференції, як і вчасне видання збірок її матеріалів (зазвичай, до початку роботи конференції).

13 проведених конференцій "Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи" яскраво це підтвердили. Якщо у першій конференції (квітень 2002 р.) брали участь трохи більше двох десятків молодих науковців, то надалі їх число зросло майже до півтори сотні доповідачів щорічно. Окрім учасників чи не з усіх університетів, багатьох музеїв та заповідників України, серед них були науковці з Росії (Москва, Санкт-Петербург, Брянськ, Калінінград, Калуга, Курськ, Новгород, Тула та інші), Білорусії (Брест, Гомель, Мінськ, Могильов), Австрії, Великобританії, Данії, Ізраїлю, Канади, Македонії, Німеччини, Норвегії, Сербії, Польщі, Туреччини, США, Франції, Швеції, Японії, тощо. Загалом, за 13 років через школу конференції пройшли понад 1100 учасників. Щоправда, цього року відомі трагічні події досить суттєво зменшили кількість учасників конференції і географію навчальних закладів, що вони представляють. Та все ж зупинити наукове життя вони не змогли!

Ми пишаємось тим, що для багатьох молодих науковців публікації у збірках чернігівської студентської конференції стали першими, що саме тут вони оприлюднили свої перші, хай інколи і дещо наївні чи й "кострубаті" роздуми з певних питань і проблем, над вирішенням яких вже не одну сотню років ламають голови провідні науковці світу. І це надзвичайно важливо і чудово, адже саме Вам, вченим ХХІ ст., належить їх вирішити, бо день, коли людство втратить інтерес до свого минулого, стане початком останньої сторінки історії Цивілізації.

Щороку для учасників конференції співробітники ЧОІМ та НАІЗ "Чернігів стародавній" готують виставки нових археологічних матеріалів, що надійшли до цих музейних закладів за минулий рік (в більшості випадків – за участі студентів ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка). Закінчується робота конференції традиційно екскурсією по одному з маршрутів: Шестовицький археологічний комплекс, Любеч, Седнів чи по музеям та пам'яткам археології й архітектури Чернігова.

Відтак, життя продовжується! Тож бажаємо Вам плідної роботи. І у добру путь, Колеги!

З повагою,
співголова Оргкомітету конференції,
старший викладач кафедри історії
та археології України
Чернігівського національного педагогічного
університету імені Т. Г. Шевченка

к.і.н. В'ячеслав Скороход

2. Любичев М.В., Мызгин К. В, Варачева К. Г. Отчеты о работе Германно-Славянской экспедиции Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина в 2012 году // Научный архив Института археологии НАН Украины. – Харьков, 2013.
3. Любичев М.В., Мызгин К. В, Варачева К. Г. Отчеты о работе Германно-Славянской экспедиции Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина в 2013 году // Научный архив Института археологии НАН Украины. — Харьков, 2014.
4. Сымонович Э. А. Орнаментация Черняховской Керамики // МИА. – 1964. – № 116. – С. 270–361.
5. Шульцце Э., Любичев М. В. Керамика черняховской культуры из участка "В" поселения Войтенки 1 (по раскопкам 2004–2006 годов) // Древности. – Харьков, 2009. – С. 218–236.
6. Ljubičev M. V. Vojtenki 1 – eine Siedlung der Černjachov-Kultur in der Nordostukraine // Eurasia antiqua. – 2006. – Band 12. – S. 269–288.

Віталій Калініченко
(Чернівці)

СЕРЕДНЬОВІЧНІ НАКОНЕЧНИКИ СТІЛ З РУХОТИНСЬКОГО ГОРОДИЩА (уроч. КОРНЕШТИ)

Одними із найбільш важливих питань, які пов'язані з еволюцією військової справи у період раннього середньовіччя, є ті, які безпосередньо стосуються озброєння того часу. Адже саме воно відігравало вагомий роль у вирішенні військових конфліктів. Чільне місце в той час у військах середньовічних держав займало озброєння дальнього бою, до якого відносяться наконечники стріл, деталі луків, колчанів тощо [6, р. 7–27].

Історіографічна база проблеми є досить значною, але варто зазначити, що не всі аспекти дослідження військової справи та, зокрема й озброєння дальнього бою, розглядалися дослідниками. Серед найбільш вагомих робіт слід виділити дослідження В. Йотова [1; 2], Д. Рабовянова [4], Г. Фехер [5] по озброєнню та фортифікації Першого Болгарського царства, А. Руткая [7, s. 119–216; 8, s. 245–395.], П. Жаковського [10, s. 219–270] щодо озброєння Великої Моравії, а також досить фундаментальні роботи Й. Хампеля [9] по озброєнню мадяр та О. Медведєва [3] щодо предметів озброєння дальнього бою з території Київської Русі та суміжних територій.

Наконечники стріл, про які піде мова, було виявлено під час охоронних досліджень поблизу с. Рухотин (уроч. Корнешти) на Буковині, які проводилися Чернівецькою філією ОАСУ НАН України в 2004–2009 рр. На території городища всього виявлено близько 150 наконечників стріл різних типів. Усі вони були піддані металографічному аналізу. Вони поділяються на черешкові та втульчасті. Третину з них становлять бронебійні та листовидні наконечники стріл, що є досить рідкісними для регіону, та які дозволяють, в свою чергу, визначити рівень розвитку захисного озброєння в цей час. Тому метою даної роботи є введення в науковий обіг нових наконечників стріл, переважно черешкових, листовидних (рис. 1) та проведення їх всебічного аналізу.

Наконечники стріл листовидної форми (Рис. 1) деформовані, переважно мають довжину 4,7–9,4 см. Параметри довжини пера наступні: довжина до перехвату становить 4 см, довжина до нижньої частини шийки наконечника – 3,6–4,6 см, довжина до черешка – 1,8–5,4 см. Найбільша ширина пера коливається від 1,2 до 2,25 см. Довжина черешка у наконечників різна – від 1,3 до 4,6 см. Симетричні дані наконечників теж відрізняються. Переважно поділ ширини їх пера становить 0,8–1,2 см. Довжина однієї сторони коливається від 2,3 до 4,3 см. Довжина одного плечика 1,4–2,2 см. Найбільший діаметр упора коливається від 0,2 до 0,7 см. Товщина пера наконечників також різна – від 0,2 до 0,7 см. Найбільший діаметр черешка коливається

від 0,2 до 0,5 см. Пропорції наконечників – 1:2–1:4. Маса наконечників коливається від 4,5 до 15,35 г.

Для здійснення типології даних наконечників стріл найбільш доцільно використовувати типології О. Медведєва та В. Йотова. За типохронологічною схемою О. Медведєва, наконечники стріл з Рухотина відносяться до таких типів: 38(1) – кілевидні з пропорціями пера 1:4 (Рис. 1, 1), 40 – ромбоподібні з упором і розширенням у нижній третині довжини пера. В перетині має вигляд сплющеного ромба (Рис. 1, 2,3,13), 42 – ромбоподібні з розширенням всередині довжини пера і пропорціями пера 1:2 (Рис. 1, 4,6,7,8,14), 61 – гостролисті (Рис. 1, 5), 66 (71?) – віялоподібні або фігурнолистні чи пламевидні (рис. 1, 9).

Даний тип викликає найбільші сумніви. Вважається, що тип 66 був занесений монголо-татарами в другій половині XIII ст. Утім, на нашу думку, даний наконечник слід віднести до типу 71 – фігурнолистні чи пламевидні, а саме – до пламевидних. Вони були поширені на Русі та у фінно-угорських народів, у мадяр до початку XI ст. Відомі вони в старожитностях Великої Моравії, Першої Болгарської держави. Основний період їх застосування – IX–X ст. Найближчі аналогії походять з городища Алчедар, 81(82?) – кілевидні сплющені або кілевидні сплющені з шийкою (Рис. 1, 10). Найближчий аналог даному наконечнику походить з городища Єскимауци. Але, на нашу думку, цей наконечник можна віднести і до типу 82. Даний тип наконечників був широко поширений у X ст. Можливо, що наконечники такого типу з'явилися ще в кінці IX ст. і вийшли з ужитку в XI ст. Відомі вони і в старожитностях мадяр, тип 81 – кілевидні сплющені (рис. 1, 11), 52(1) – ромбоподібні з прямими сторонами і плечиками та найбільшим розширенням у верхній половині довжини пера; підтип – з прямими сторонами та плечиками (рис. 1, 12) [3, с. 64–81].

Хронологічно наконечники стріл вищезгаданих типів можна датувати широко – VIII–XIV ст. Більш вузько значна кількість наконечників стріл вищезгаданих типів датується VIII–IX ст. Аналогічні наконечники стріл відомі з матеріалів могильника Мидлань-шай, Новотроїцького городища, Новгорода, Гньоздова, з могильника Вєсьякарський Вігер-шай, Малишевського могильника, Старої Рязані, городищ Єскимауци та Алчедар. Екземпляри вищезгадуваних типів були широко поширені по усій території Східної Європи, а також у Сибірі, Угорщині, Чехії, Словаччині та Болгарії. Дане твердження дозволяє поглибити географічний ареал дослідження даної категорії предметів озброєння та здійснити спробу визначення їх етнічної приналежності.

Використовуючи типологію В. Йотова, деякі наконечники з Рухотина можна також проаналізувати. Так, листовидні наконечники розподіляються за такими основними типами: 3(B) – трикутні, з трикутним пером та увігнутими всередину плечиками (Рис. 1, 2,3), 4(A) – ромбоподібні, з ромбоподібним вістрям та рівними або майже рівними сторонами (рис. 1, 4), 1(B) – еліпсоподібні, з видовженим вістрям (рис. 1, 5). Широко хронологічно дані типи датуються VII–XI ст., більш вузько В. Йотов датує більшість згаданих типів IX–XI ст. Найбільш схожі, аналогічні наконечники стріл з пам'яток Болгарії походять із сс. Дуранкулак, Одерці, Кладенці, Цар Асен, Скала, Кривіна, Руйно, Долні Луковіт-I, Плевенско, Сілістренско, з Преслава та Пліски [20, с. 47–52]. Серед аналогій варто також відзначити схожі наконечники стріл із пам'яток Чехії та Словаччини. Так, аналогічні екземпляри походять із городищ великоморавського часу Бойна (Рис. 2) та Победім.

Таким чином, можемо припустити, що військовий контингент, який перебував або брав участь в штурмі Рухотинського городища складався з професійних воїнів, які володіли досить потужним й передовим для того часу озброєнням дальнього бою. До проведення більш масштабних розкопок городища стверджувати конкретно про його належність складно. Комплекси, включаючи й інші предмети озброєння, знайдені на

пам'ятці, знаходять численні аналогії серед слов'янського, скандинавського озброєння та в матеріалах Першого Болгарського царства та Великої Моравії. У будь-якому разі вони дозволяють з інших позицій поглянути на історію Середнього Подністров'я та віддзеркалюють складні та суперечливі процеси, які відбувалися в Східній Європі в VIII–X ст.

1. Йотов В. Въоръжението и снаряжението от българското средновековие (VII–XI век). – Варна, 2004. – 356 с.
2. Йотов В., Атанасов Г. Скала. Крепост от X–XI век до с. Кладенци, Тервелско. – София, 1998. – 347 с.
3. Медведев А. Ф. Ручное метательное оружие (лук, стрелы, самострел) // САИ. – 1966. – Вып. Е1-36. – 180 с.
4. Рабовянов Д. Извънстоличните каменни крепости на Първото Българско царство (IX – начало на XI в.). – София, 2011. – 308 с.
5. Фехер Г. Военното дело на прабългарите. – София, 1938. – 167 с.
6. Bogacki M. Broń wojsk polskich w okresie średniowiecza. – Łódź, 2009. – 343 p.
7. Ruttkay A. Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (I) // Slovenská archeológia. – 1975. – XXIII(1). – S. 119–216.
8. Ruttkay A. Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II) // Slovenská archeológia. – 1976. – XXIV(2). – S. 245–395.
9. Hampel J. Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn. – Braunschweig, 1905. – 853 s.
10. Žakovský P., Hošek J., Sedláčková L. Meče 11-13. století z území Moravy // Archaeologia historica. – 2013. – 38(1). – S. 219–270.

*Владислав Каплієнко
(Харків)*

ВИРОБИ З КІСТКИ, ЗНАЙДЕНІ ПРИ РОЗКОПКАХ ДОНЕЦЬКОГО ГОРОДИЩА В 1955-1960 рр.: питання збереження у фондах МАЕСУ

Донецьке городище – багатошаровий пам'ятник археології, розташований на високому мисі правого берега річки Уди, на північно-західній околиці селища Покотилівка Харківського району Харківської області. У відкладах культурного шару зафіксовані різноманітні археологічні матеріали широкого хронологічного діапазону – від епохи бронзи до давньоруського часу. Городище складається з дитинця і посаду. Найбільшу популярність пам'ятник здобув як давньоруське літописне місто Донець VIII–XIII ст., що згадується в Іпатіївському літописі під 1185 р. і куди, згідно з Іпатіївським літописом, втік із половецького полону новгород-сіверський князь Ігор Святославич влітку 1185 або 1186 р.

Перші невеликі археологічні розкопки на Донецькому городищі були проведені в 1902 р. В. А. Городцовим у ході екскурсії учасників XII Археологічного з'їзду в Харкові. В 1929 р. А. С. Федоровським під час охоронних розкопок на території посаду було виявлено ряд археологічних комплексів, пов'язаних із ремісничим виробництвом. У 1955 р. систематичне дослідження пам'ятника було відновлено експедицією Харківського державного університету під керівництвом Б. А. Шрамка. Масштабні розкопки на території дитинця і прилеглих територіях, посаду проводилися з 1955 р. по 1962 р.

Розглянемо знайдені кістяні вироби під час археологічних досліджень, які зберігаються в колекції МАЕСУ [1, с. 10–15]. Кістяні вироби представлені різними різцями, астрагалами, підвісками ритуального значення, кістяними гребнями та іншими різними виробами. Кістка була використана в деталях луку, проколках і фрагментах з

-
- Володимир Гнера, Іван Зоценко (Київ)*
ДАННІ АЕРОФОТОЗЙОМКИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ
ДАВНЬОРУСЬКИХ ПАМ'ЯТОК НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ
СЕРЕДНЬОГО ПОДНІПРОВ'Я (на прикладі досліджень 2014 р.).....
- Софія Змерзла (Львів)*
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАЗЬКО-КОРЧАЦЬКИХ ПАМ'ЯТОК
НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ДО ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....
- Аліна Зміївська (Харків)*
СТАТЕВО-ВІКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОХОВАНЬ
ЗА ОБРЯДОМ ІНГУМАЦІЇ КРАСНОГІРСЬКОГО
БІРИТУАЛЬНОГО МОГИЛЬНИКА.....
- Екатерина Иванова (Гомель)*
БУСЫ МОХОВСКОГО АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА
(по материалам раскопок 2004 г.).....
- Євгеній Калашиник (Київ-Полтава)*
КУРИЛЬНІ ЛЮЛЬКИ АНТРОПОМОРФНОГО ТИПУ.....
- Ольга Калашикова (Харьков)*
СТОЛОВАЯ КЕРАМИКА ИЗ РАСКОПОК УЧАСТКА «Б»
ПОСЕЛЕНИЯ ВОЙТЕНКИ I.....
- Віталій Калініченко (Чернівці)*
СЕРЕДНЬОВІЧНІ НАКОНЕЧНИКИ СТІЛ З Р
УХОТИНСЬКОГО ГОРОДИЩА (уроч. КОРНІШТИ).....
- Владислав Каплієнко (Харків)*
ВИРОБИ З КІСТКИ, ЗНАЙДЕНІ ПРИ РОЗКОПКАХ
ДОНЕЦЬКОГО ГОРОДИЩА В 1955-1960 рр.:
питання збереження у фондах МАЕСУ.....
- Dawid Kaczorkiewicz (Poznań)*
SZUBIENICE OD XV DO XIX
NA PRZYKŁADZIE DOLNEGO ŚLĄSKA.....
- Павло Кириченко (Чернігів)*
ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ЧЕРНІГОВО-СІВЕРЩИНИ
З АРАБСЬКИМ ХАЛІФАТОМ
(за матеріалами монетних скарбів).....
- Марія Коваленко (Переяслав-Хмельницький)*
ПАМ'ЯТКИ АРХЕОЛОГІЇ НИЖНЬОЇ ТЕЧІЇ
р. ОРЧИК НА ПОЛТАВЩИНІ.....
- Роман Кравченко (Чернігів)*
ПІЗНЬОРОМЕНСЬКІ МАТЕРІАЛИ З ГОРОДИЩА
ЗАМКОВА ГОРА В НОВГОРОД-СІВЕРСЬКОМУ
(за матеріалами досліджень 2014 р.).....
- Паліна Курловіч-Бяляўская (Мінск)*
ГУТНАЕ ШКЛО Ў СІСТЭМЕ ГАНДЛЁВЫХ СУВ'ЯЗЕЙ ВІЦЕБСКА
(ДА ПАСТАНОЎКІ ПРАБЛЕМЫ).....
- Аліна Лантух (Чернігів)*
КІСТЯНІ ГРЕБЕНІ X-XIII ст. З ПАМ'ЯТОК ЧЕРНІГІВЩИНИ.....

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Тел. 3-36-10
E-mail chnpu @ chnpu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125674

№ _____ На № _____ від _____

Вельмишановний добродію!

Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка спільно з Інститутом археології НАН України запрошують Вас до участі в роботі XV Міжнародної студентської наукової археологічної конференції **"Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи"**, що відбудеться 15–17 квітня 2016 р. в Чернігові.

Тези доповідей обсягом до 3 сторінок, надрукованих 14 шрифтом Times New Roman Cyr (редактор MS Word 6.0 або Word 7.0), на папері формату А4, подавати до 20 лютого 2015 р. Інтервал – півтора. Поля зверху та знизу – 20 мм, зліва – 30 мм, справа – 10 мм. Посилання на літературу та джерела – в кінці тексту. **Звертаємо увагу, що посилання повинні бути набрані не в автоматичному, а в текстовому режимі.**

Ретельно вичитані тексти подаються в двох примірниках **до 20 лютого 2016 р.**, один з яких має бути підписаний Автором та **обов'язково** завізований науковим керівником. За точність цитування, наведення прізвищ, дат, посилань та граматичні і стилістичні помилки відповідальність несуть Автори та **їх керівники**. Редакція залишає за собою право без погодження з авторами редагувати та скорочувати матеріали, корегувати їхні назви, вилучати незадовільні ілюстрації.

До тексту додаються: відомості про Автора (П.І.Б., повна назва вищого навчального закладу, факультет, курс, службова та домашня адреси, телефон, E-mail); П.І.Б., посада, науковий ступінь та вчене звання наукового керівника, факс, E-mail.

Оргкомітет не розглядатиме матеріали, що не відповідатимуть зазначеним вимогам чи тематиці конференції.

Збірку тез доповідей планується видати до початку роботи конференції.

Оплата видатків на відрядження – за рахунок організації, що відряджає.

Матеріали надсилати на адресу:

Заступнику Голови Оргкомітету – к.і.н., старшому викладачу кафедри історії та археології України Скороходу В'ячеславу Миколайовичу

Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53

14013, м. Чернігів, Україна

Тел.: (0462) 77-42-96; 3-20-09; Факс: (04622) 3-36-10;

E-mail: centrarchcn@ukr.net, skorohod-sv@ukr.net

Перший проректор,
проректор з наукової роботи,
професор

В. О. Дятлов

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СЕРЕДНЬОВІЧНІ СТАРОЖИТНОСТІ
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ:

Матеріали XIV Міжнародної студентської наукової
археологічної конференції

До уваги авторів!

За точність цитування, наведення прізвищ, дат, посилань
відповідальність несуть наукові керівники

Технічний редактор   *О. Клімова*

Верстка та макетування   *О. Клімова*

*Свідчення про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія KB № 17500-6250 ПР від 16.11.2010 р.*

Підписано до друку 26.03.2015 р. Формат 70 x 108 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 14,00. Обл.-вид арк. 12,86.
Наклад 300 прим. Зам. № 709.

Редакційно-видавничий відділ ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка.
140013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53.
Тел. 65-17-99